

1 Coed Craig Ddu

Mae'r rhan fwyaf o'r coetir eang hwn yn eiddo i'r Fenter Goedwigaeth ac yn cael ei reoli ganddi. Planhigfa o goed coniferfer yw'r rhan helaeth ohono, ond ar y llethrau isaf mae coed llydandail brodorol yn tyfu, ac yn y gwanwyn mae'r tir dan flanced odidog o glychau'r gog a blodau eraill y coetir.

2 Yn yr haf mae'r glaswelltir garw yn gartref i'r Ehedydd a Phibydd y Waun.

Mae'r ddau aderyn yn eithaf tebyg, ond mae'n hawdd gwahaniaethu rhyngddynt o wrando ar eu cân. Cân yr haf sydd gan yr Ehedydd, cân hyfyd, gwafriog, fyrlymus, sydd i'w chlywed yn glir wrth iddo esgyn. Rhyw "tseep - tseep - tseep" yn ailadrodd ei hun sydd gan Bibydd y Waun, a'r gân yn cyrraedd ei hanterth cyn y trydar olaf wrth iddo ddisgyn.

3 Pentref Llanfynydd

Canolbwynt y pentref bach deniadol hwn yw Eglwys Sant Ioan. Mae rhan ddeheuol yr eglwys, ac efallai'r tw'r hefyd, yn hanu o'r 13eg ganrif, a chafodd y rhan ogleddol ei hychwanegu yn y 15fed ganrif.

4 Mae tair ochr serth i'r bryn i gyfeiriad y gogledd, ac felly'n wylfan hawdd i'w hamddiffyn. Does ryfedd bod trigolion yr Oes Haearn wedi dewis y safle hwn i godi caer, a elwir heddiw yn **Banc y Rhyfel**. Erys ei chloddiau pridd hanner cylch hyd heddiw. Mewn manau mae'r rhagfur yn saith can troedfedd o hyd a bron i wyth troedfedd o uchder.

5 Mawnog oedd y darn corסיog hwn ar un adeg; man lle byddai mawn yn cael ei dorri a'i sychu i wneud tanwydd at ddefnydd fferm gyfagos Maes-lfan.

6 Mae **Carreg Castell y Gwynt** (Windy Rock) yn un o'r nifer o Henebion Rhedredig yn yr ardal. Mae'r garreg enfawr hon yn gapfaen i'r hyn sydd naill ai'n gamedd neu'n gromlech o'r Oes Efydd neu'r cyfnod Neolithig (Oes Newydd y Cerrig).

7 Perthi a chaeu

Mae'r perthi a min y ffyrdd yn yr ardal yn gynefin i lu o anifeiliaid a phlanhigion; maent yn nodwedd drawiadol o'r dirwedd ac mae iddynt werth cadwraethol uchel. Mae llawer o'r perthi yn ardal Llanfynydd fwy na thebyg yn berthi hynafol sy'n hy'n na'r Deddfau Cau Tiroedd Comin (1750 - 1850), pan ddaeth y tir uchaf, a arferai fod yn "dir comin" agored (tir a ddefnyddiai'r cominwyr i bori eu stoc), yn dir amaethyddol preifat a chaeëdig.

1 Craig Ddu Wood

Most of this large swathe of woodland is owned and managed by Forest Enterprise. The greater part of it is coniferous plantation but the lower slopes are covered by native broad-leaved woodland, where in spring the ground is blanketed with bluebells and other woodland flowers.

2 In summer the rough grassland is home for **Skylarks** and **Meadow Pipits**. The two species look remarkably similar but can easily be told apart by their song. The Lark provides us with that unmistakable sound of summer, a pleasing, trilling and babbling song, heard as it flutters high into the air. Pipits have a repetitive "tseep - tseep - tseep" song that accelerates to a final trill as they descend on stiff wings.

3 Llanfynydd Village

St John's Church dominates this small attractive village. The southern part of the church, and possibly the tower, date back to the 13th century, while the northern part was added in the 15th century.

4 The hill to the north with three steep sides forms an easily defended vantage point. Understandably, Iron Age man chose this site for his hill fort, now known as **Banc y Rhyfel** (War Bank). Its crescent-shaped earthworks still remain. The rampart is seven hundred feet long and up to eight feet high in places.

5 This marshy area was once a **turbary**, a place where peat was cut and dried to provide fuel for the nearby farmstead of Maes-lfan.

6 The evocatively named **Carreg Castell y Gwynt** (Windy Rock) is one of the many Scheduled Ancient Monuments in the area. This large slab of rock forms the capping stone to what is believed to be either a barrow mound or chambered tomb dating back to Bronze Age or Neolithic (New Stone Age) times.

7 Hedges and fields
The hedges and roadside verges in the area support a wide variety of animal and plant life; they are an outstanding landscape feature with high conservation value.

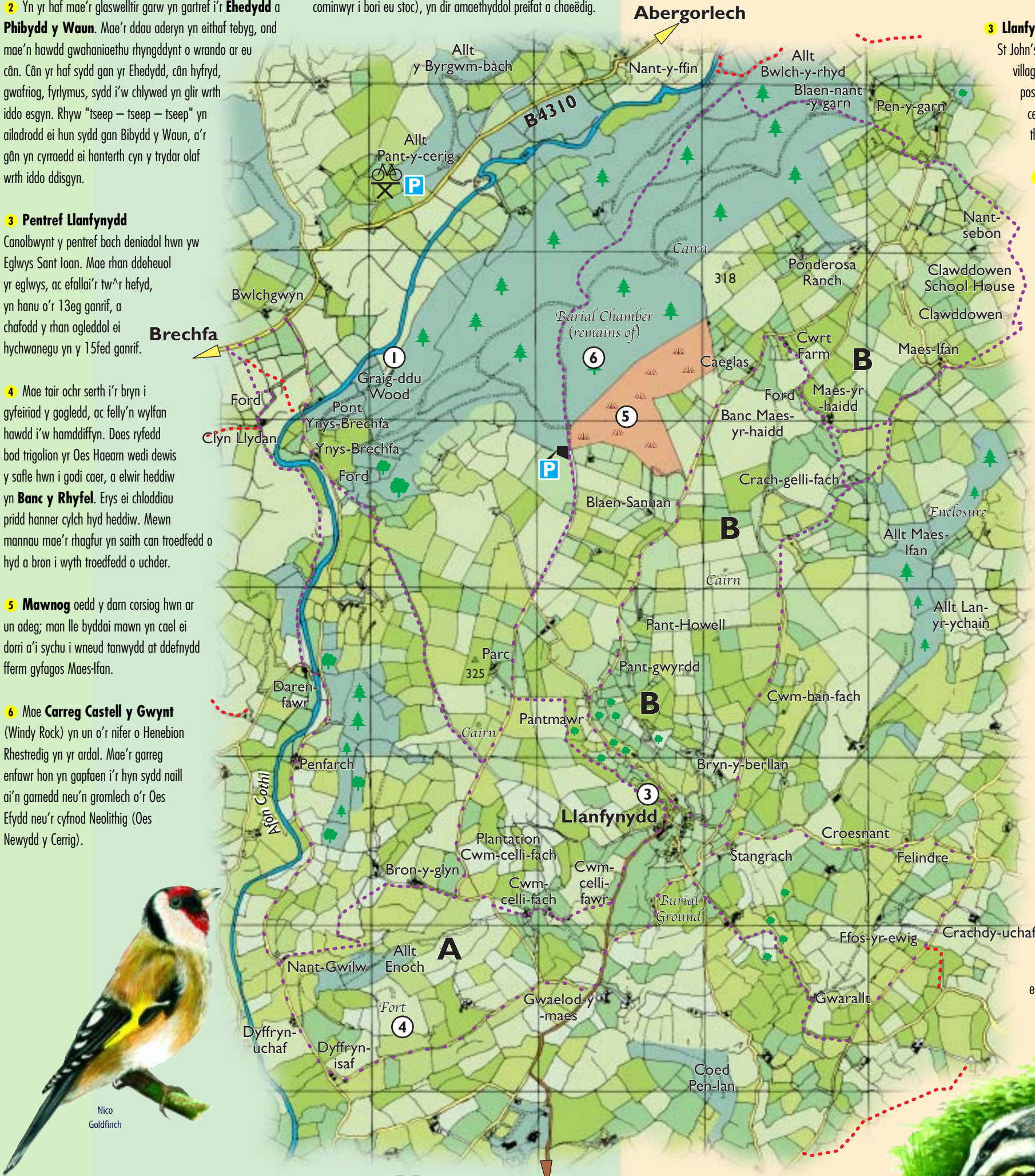
Many of the hedgerows around Llanfynydd are probably ancient hedgerows that predate the Enclosure Acts (1750 - 1850) the higher ground, which would have been open "common land" (used by the commoners to graze their stock) became privately owned and enclosed farmland.

Nico Goldfinch

Mochyn daear Badger

Llwybrau a Argymhellir
Hawliau Tramwyr Eraill

Recommended Route
Other Rights of Way

0870 6082 608

All Wales Public Information Helpline:

Public Transport: For up-to-date information, phone the

Gwasanaethau Trawidiaeth Gyhoeddus Ledled Cymru ffonwch:

Trawidiaeth Gyhoeddus: I gael y wybodaeth ddwydddarf am y

for enjoying the countryside.

Llyn Llech Owain near Gorslas, all offering excellent opportunities

Pembrey Country Park, Gelli Aur near Llandeilo and

know that there are three Country Parks in Carmarthenshire –

Now that you have enjoyed one of our walks you may like to

www.carmarthenshire.gov.uk

Telephone: (01554) 747500

Tŷ'r Nant, Trostre Business Park, Llanelli, SA14 9UT.

Parks and Countryside Unit,

For further information of walks in this series contact:

This is one of a series of country walks in Carmarthenshire.

Want to know more?

cyflieodd rhagorol i bawb fyw'nhanu cefn gwlad.

a Llyn Llech Owain ar byys Gorslas. Mae pob un yn cynig

Fen-bre, Gelli Aur ar byys Llandeilo,

bod yna dri pharc gwledig yn Sir Gaerfyrddin –

A chithau wedi cerdded un o'n llwybrau, efallai y carech wybod

www.striggar.gov.uk

Ffôn: (01554) 747500

Tŷ'r Nant, Parc Busnes Trostre, Llanelli, SA14 9UT.

Unded Parciau a Cefn Gwlad,

I gael rhagor o wybodaeth am y llwybrau yn y gyfres

Mae'r llwybr hwn yn un o gyfres llwybrau Sir Gaerfyrddin.

Eisiau gwobod rhagor?

Y Teithiau Cerdded

Lle mae'r llwybrau yn croesi tir amaethyddol, gellir disgwyl rhannau serth ac mae'n bosibl dod ar draws tir corisiog hyd yn oed yn yr haf. Felly, argymhellir yn gryf bod cerddwyr yn gwisgo esgidiau cerdded da.

Gellir mwynhau'r cylchdeithiau ar wahân neu gellir eu cyfuno i greu nifer o deithiau sy'n amrywio o ran hyd ac anhawster. Mae'r ffordd sy'n amgylchynu "A" ar y map tua 4.5km (3 milltir) ac mae "B" tua 13km (8 milltir).

Y Rheolau Cefn Gwlad

Mwynhewch gefn gwlad a pharchwch ei fywyd a'i waith.

- Gofalwch nad ydych yn achosi tanau.
- Caewch bob gât.
- Gofalwch fod gennyh reolaeth ar eich cŵn.
- Cadwch ar lwybrau cyhoeddus ar draws tir amaeth.
- Defnyddiwch gatiau a sticlau i groesi ffensys, perthi a waliau.
- Gadewch lonydd i dda byw, cynydau a pheiriannau.
- Ewch â'ch sbwriel nôl gyda chi.
- Helpwch ni i gadw pob ffynhonnell dŵr yn lân.
- Diogelwch fywyd gwyllt, planhigion a choed.
- Cymerwch ofal arbennig ar ffyrdd cefn gwlad.
- Peidiwch â gwneud unrhyw sŵn diangen.

Adfywio

Llanfynydd

The Walks

Where the routes cross agricultural land, sections of steep ground should be expected, and marshy ground may be encountered even in summer, walkers are therefore advised to wear stout footwear.

The circular routes shown can be enjoyed separately or combined to create a range of walks that vary in length and difficulty. The route encircling "A" on the map is approximately 4.5km (3 miles) long whereas "B" is approx' 13km (8 miles) long.

The Country Code

Enjoy the countryside and respect its life and work.

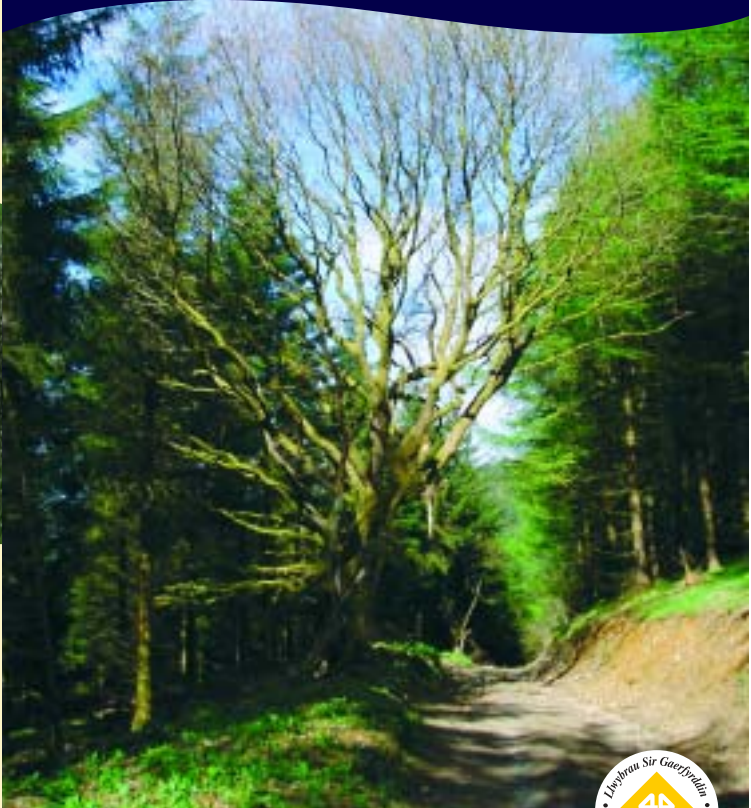
- Guard against all risk of fire.
- Fasten all gates.
- Keep your dogs under close control.
- Keep to public paths across farmland.
- Use gates and stiles to cross fences, hedges and walls.
- Leave livestock, crops and machinery alone.
- Take your Litter home.
- Help to keep all water clean.
- Protect Wildlife plants and trees.
- Take special care on country roads.
- Make no unnecessary noise.

Llanfynydd

Llanfynydd

Llanfynydd

Llwybrau Sir Gaerfyrddin Carmarthenshire County Walks

Amser Hamdden Leisure Time

Llanfynydd has strong connections with the Dark Ages (often termed the "Age of the Saints" in Wales) and the growth of Christianity following Roman rule. One of Wales's finest examples of an early Christian stone cross (the Cross of Eudon) carved with an intricate pattern of Celtic knots and thought to date back to tenth century, once stood on a mound at the southern tip of the parish. The parish church was dedicated to Egwad, a Celtic saint of the Dark Ages, and the mediaeval parish name was Llanegwad Fynydd.

The area holds an assortment of archaeological remains providing evidence of early prehistoric activity. Round barrows in the area indicate that Bronze Age people settled here, probably forming the fertile sheltered lands of the lower hillsides and valleys and choosing the prominent hills in the area to bury their dead.

The area holds an assortment of

walker can readily appreciate.

present a varied backdrop that any

support a diversity of wildlife and

provide important habitats that

forest, and rough grasslands

broadleaf woodland, planted pine

pasture, ancient hedges, and

swept uplands. A rich mosaic of

valleys topped by rugged wind-

characterised by steep-sided

Towy. The landscape is

north of the A40 and the River

valley some ten kilometres to the

Llanfynydd is set in a sheltered

The quiet rural village of

The Cross of Eudon

Mae gan Llanfynydd gysylltiadau cryf â'r Oesoedd Tywili (a elwir yn aml yn "Oes y Seintiau" yng Nghymru) a thwf Cristnogaeth yn sgîl teyrnasiad y Rhufeiniaid. Ar un odeg, ar fyncyn yng nghwr deheuol y plwy, safai un o'r enghreifftiau einaf o groes garreg Cristnogol gymhar (Croes Eudon) ag arni batwm cynhith o gylmau Celtaidd. Credir ei bod yn dyddio o'r ddeddfed ganrif. Mae eglwys y plwyf wedi ei chysegru i Egwad, sant Celtaidd o'r Oesoedd Tywili, a'r enw ar y plwyf yn y canol oesoedd oedd Llanegwad Fynydd.

Yn yr ardal mae nifer o olion archaeolegol sy'n dyst i weithgornrchi yn y cyfnod cynhanes cymhar. Mae'r corneddau cwm yn amydd bod pobl yr Oes Efydd wedi ymgartrefu yma. Fwy na thebyg roeddwn yn ffenniio'r tir ffwrthion, yn y cyfnod cynhanes cymhar. Mae'r corneddau cwm yn amydd bod pobl yr Oes Efydd wedi ymgartrefu yma. Fwy na thebyg roeddwn yn ffenniio'r tir ffwrthion, cysgodol ar odre'r lleithau ac ar lawr y ddyffrynneodd ac yn dewis y copon i gladdu eu meirw.

Yn yr ardal mae nifer o olion

gerddwr lai na rhyfeddu oho.

gefnidir amrywio na all unrhwy

amrwyioeth o fywyd gwyllt ac sy'n

gynhithieidd pwsygis sy'n cynnal

gloswelthir garw. Mae'r rhain oll yn

llydanddaill, coedwigoedd pin a

boffeydd, perthi hynafol, coethieidd

Mae yma gylhithieidd cyfhothog o

! ucheldiroedd gwyllt a gwyrthog.

gan ddyffrynneodd sy'n codi'n serth

Afon Tywi. Nodwddir y dirwedd

clomiedr i'r gogledd o'r A40 a'r

meun dyffryn cysgodol rhyw ddeg

Saf pentref bach tawel Llanfynydd